

Tilbage til Grønland

– *det dansk-grønlandske museumssamarbejde*

Af Helge Schultz-Lorentzen

Den 1. januar 1981 overtog Grønlands Hjemmestyre ansvaret for landets kulturelle anliggender, og samtidig trådte Grønlands egne love og bestemmelser for området i kraft, bl. a. Landstingslov om fredning af jordfaste fortidsminder og bygninger samt Landstingsforordning om Grønlands museumsvesen. Hermed blev der sat punktum for dansk lovgivning om og administration af den grønlandske kultursektor.

Dette fik bl. a. betydning for Nationalmuseets rolle som den kulturinstitution, der gennem mere end 100 år havde forestået eller støttet systematiske undersøgelser, forskningsrejser og ekspeditioner med det formål at indsamle viden om den grønlandske kultur og historie.

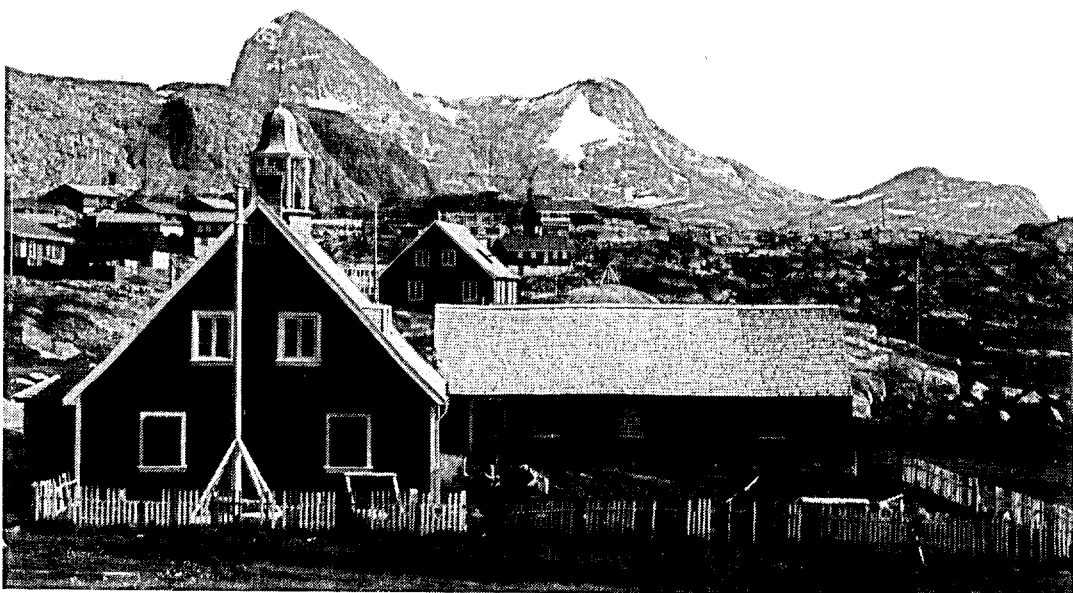
I tidens løb er der således til Nationalmuseet hjembragt et betydeligt kulturhistorisk materiale, der sammen med køb eller gaver fra grønlændere og danske embedsmænd i det væsentligste har dannet grundlaget for det, vi ved i dag om grønlændernes fortid, deres levevis og kultur. Man regner med, at Etnografisk Samlings grønlandsmagasiner indeholder omkring 15.000 etnografiske gen-

stande og henimod 100.000 arkæologiske genstande. Men også på andre af Nationalmuseets afdelinger findes grønlandsmateriale – omend langt fra så omfangsrigt – som kan bidrage til belysning af den grønlandske fortid.

Det grønlandske museumsvesen

Nu er det imidlertid Kalaallit Nunaata Katersugaasivia/Grønlands Landsmuseum, der skal forestå de opgaver, Nationalmuseet tidligere tog vare på.

I Landstingsforordning om museumsvesenet står der, at »det grønlandske museumsvesen skal virke for sikringen af den grønlandske kulturarv ved at registrere, indsamle, bevare og udforske sådanne levn (anlæg, genstande, oplysninger), som tjener til at belyse kulturudviklingen, herunder kunstens udvikling og samspillet mellem mennesker og natur i Grønland gennem tiderne«. Videre står der, at Grønlands Landsmuseum skal forestå de førnævnte aktiviteter, at der er indberetningspligt af fund af gamle genstande, som mennesker har skabt eller brugt, og at fundene tilhører Grønlands Hjemmestyre. Grønlands

*Grønlands Landsmuseum var indtil 1978 indrettet i disse bygninger, den gamle herrnhutiske missionsstation i Nuuk.
Foto: Erik Holm, Grønlands Landsmuseum.*

Landsmuseum har således fået status som Grønlands nationale museum.

Grønlands Landsmuseum blev oprettet i midten af 1960'erne delvis på privat initiativ og med en museumsforening i ryggen. Siden blev det en selvejende institution og anerkendt som støtteberettiget i henhold til den danske museumslov. Der oprettedes et museumsråd for Grønland, der samtidig var bestyrelse for Landsmuseet.

Museumstanken bredte sig, og fra slutningen af 60'erne og op gennem 70'erne opstod der flere små lokalmuseer enten på kommunalt initiativ eller gennem en museumsforening. I dag findes lokalmuseer i 10 byer uden for Nuuk/Godthåb, og flere er på vej. De fleste af museerne er godkendt af Grønlands Museumsnævn som tilskudsberet-

tiget i henhold til museumsforordningen.

Museumsgenstandene i de grønlandske museer er overvejende fra tiden efter 1930 – bortset fra de sparsomme arkæologiske samlinger, der findes. Genstandsmaterialet er erhvervet ved indsamling, køb eller gave og kan sammen med indsamlede informationer belyse den traditionelle fangerkultur og i visse tilfælde lokale afvigelser.

Grønlands Landsmuseum har siden oprettelsen ved systematiske feltundersøgelser i samarbejde med Nationalmuseet – og efter 1981 i eget regi – erhvervet arkæologisk og etnologisk materiale til forsknings- og udstillingsbrug. Til trods herfor er det dog endnu ikke lykkedes at få et omfang, der må siges at være tilstrækkeligt til at være repræsen-

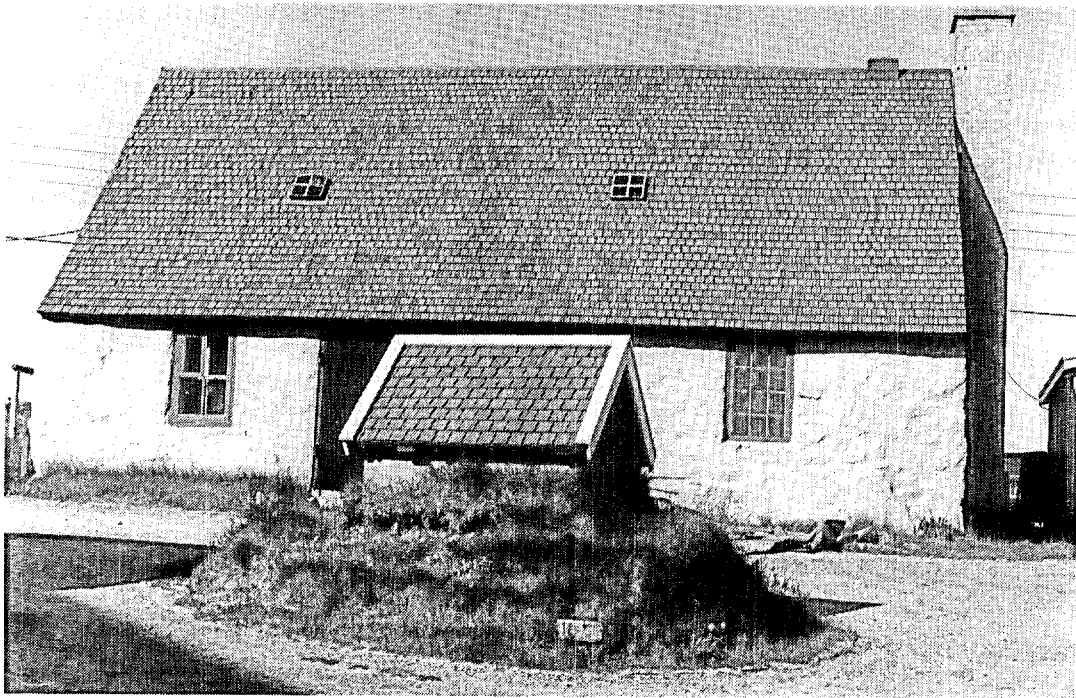
tativt og dækkende for de krav, man må stille til et »nationalt museum«.

Den positive danske holdning

Tanken om at overføre dele af de grønlandske samlinger fra Nationalmuseet til det grønlandske museumsvesen har været fremme flere gange. Allerede i 1961, da planen om at oprette et grønlandsk landsmuseum begyndte at tage form, gav Nationalmuseet tilsagn om at ville supplere et kommende landsmuseums samlinger. Under daværende kulturminister Niels Matthiasens besøg i Godthåb 1976 gav denne udtryk for, at han ville støtte tanken om at overføre museumsgenstande til Grønland og gav tilsagn om at ville vende tilbage til sagen.

Samme år drøftede man på Landsrådets efterårssamling den kommende hjemmestyreløvs, og i den forbindelse rejste landsrådsmedlem Otto Stenholdt spørgsmålet om »overflytninger af grønlandske kulturhistoriske værdier til Grønland«. Det var første gang, et sådant spørgsmål blev rejst politisk fra grønlandsk side. I Danmark reagerede man omgående, idet Ministeriet for kulturelle anliggender bad Nationalmuseet om en udtalelse.

Etnografisk Samling gav i september 1976 i en skrivelse til Nationalmuseets direktion udtryk for den grundholdning, at grønlandske kulturhistoriske værdier burde betragtes som det grønlandske folks ejendom ved indførelsen af en hjemmestyreordning. Man fandt det der-

10 grønlandske byer udenfor Nuuk har nu deres eget museum. Her Paamiut Museum, fotograferet af Erik Holm, Grønlands Landsmuseum.

Grønlands Landsmuseums nuværende bygninger ved den gamle kolonibavn i Nuuk. Foto: Erik Holm.

for naturligt og rimeligt, at væsentlige dele af samlingerne blev overført til Grønland. Dog måtte det være en forudsætning, at det grønlandske museums-væsen (Landsmuseet) havde nået et sådant stade, at de udleverede oldsager ikke blev udsat for nogen risiko. En anden nødvendig forudsætning var, at begge parter havde kendskab til omfanget og indholdet af samlingerne for at kunne foretage en saglig vurdering af, hvad der eventuelt kunne blive tale om at overføre. Dette ville kræve en nøje gennemgang af materialet med henblik på en nyregistrering af alle etnografiske genstande og arkæologiske fund. Endvidere måtte hele denne proces kædes sammen med Etnografisk Samlings planer om at overgå til en EDB-registrering af alle afdelingens genstande. Sideløbende hermed måtte det kræves, at et bety-

deligt antal genstande skulle gennem en konservering.

Nationalmuseet fremsendte i december 1978 et forslag til Kulturministeriet om nyregistrering af grønlandssamlingerne og overgang til EDB-registrering. Samtidig anmodede man ministeriet om at skaffe det fornødne finansieringsgrundlag til veje for de med projektet forbundne udgifter. Kulturministeriet kunne ikke give noget løfte, men ville have sagen i erindring med henblik på mulig indpasning i Nationalmuseets rammebevillinger.

Udviklingen i Grønland

I mellemtiden var Grønlands Landsmuseum rykket ind i nye og større bygninger, der var tidssvarende indrettet med udstillingslokaler, magasiner, arkiver, konserveringsafdeling osv. Ledelsen var

fagligt uddannet, og man havde et forbedret økonomisk grundlag at arbejde under.

I 1982 fejrede man i Grønland 1000-året for Erik den Rødes bosættelse i de sydgrønlandske fjorde. Denne anledning ønskede Nationalmuseet at benytte til at markere, at museumsvesenet i Grønland var overtaget af Hjemmestyret fra 1981. Samtidig ville man lykønske med de nye rammer, hvorunder Landsmuseet nu kunne arbejde. Men man ville ikke mindst gerne benytte lejligheden til at føre bevis for sin positive vilje til at overføre grønlandske kulturværdier til oprindelsesstedet:

Under stor opmærksomhed fra ikke alene grønlandsk og dansk side, men også med betydelig interesse fra udlandet foretog Dronning Margrethe, daværende kulturminister Lise Østergaard og rigsantikvar Olaf Olsen den officielle overdragelse af »Aron billedsamlingen«, 204 akvareller, til Grønlands Hjemmestyre. Akvarellerne blev i 1905 købt af Nationalmuseet fra inspektør H. J. Rinks enke, Signe Rink, og har siden ligget delvist glemte. Motiverne er hovedsagelig figurer og optrin, som skildres i grønlandske sagn og gamle beretninger.

Den første overførelse var foretaget. Denne skulle dog først og fremmest opfattes som en optakt – en begyndelse til flere og større overførelsesprojekter, som man håbede kunne virkeliggøres, sådan som Etnografisk Samling og dermed Nationalmuseet ved flere lejligheder havde foreslået, og som man håbede at få den nødvendige økonomi til, så de gode intentioner kunne føres ud i livet.

Kulturministeren og rigsantikvaren var under besøget i Nuuk ledsaget af en række medarbejdere fra Nationalmuseet og ministeriet, og man forsøgte ikke lejligheden til at holde flere møder med grønlandske politikere og embedsmænd. Disse resulterede i, at kulturministeren gav tilsagn om at gøre nye forsøg på at skaffe såvel de økonomiske forudsætninger som den politiske støtte til et formaliseret samarbejde med det mål, at grønlandske kulturværdier kunne overføres fra Danmark til Grønland.

Den 1. oktober 1982 ansatte Grønlands Hjemmestyre en fuldtidsmedarbejder og, efter aftale, med arbejdsplads på Nationalmuseet. Denne skulle være Landsmuseets repræsentant i Danmark og samtidig arbejde videre på at få en samarbejdsaftale formuleret og godkendt i samarbejde med Etnografisk Samling.

Samarbejdsaftalen

Der skulle imidlertid gå et helt år, før en samarbejdsaftale kunne underskrives. Den socialdemokratiske regering med Lise Østergaard som kulturminister blev i november 1982 afløst af en borgerlig regering med Mimi Stilling Jacobsen (CD) som kulturminister, og man nærede ængstelse for, at den politiske stemning vedrørende samarbejdsplanerne skulle ændre sig. Det gjorde den imidlertid ikke. Den ny kulturminister gav udtryk for at ville fortsætte forgængerens linie og positive tilsagn ved festlighederne i Nuuk i august.

Når det alligevel tog så lang tid, inden sagen kom på plads, var det, fordi en hel del bureaukratiske forhindringer skulle forceres. Aftalen blev underskrevet den

Grønlands Landsmuseums leder Claus Andreasen og Nationalmuseets direktør, rigsantikvar Olaf Olsen.
Foto: Erik Holm.

31. oktober 1983 af lederen af Grønlands Landsmuseum, Claus Andreasen, og Nationalmuseets direktør, rigsantikvar Olaf Olsen. I forvejen var aftalen og det kommissorium, hvorunder det kommende samarbejdsudvalg skulle arbejde, blevet godkendt af henholdsvis Ministeriet for kulturelle anliggender og Grønlands Hjemmestyre.

Aftalen skulle træde i kraft den 1. januar 1984 og indeholdt i det væsentlige, at der skulle nedsættes et samarbejdsudvalg, at der skulle oprettes et sekretariat for udvalget, som af praktiske grunde skulle placeres i tilknytning til Etnografisk Samling, at Nationalmuseet skulle ansætte to fuldtidsmedarbejdere i sekre-

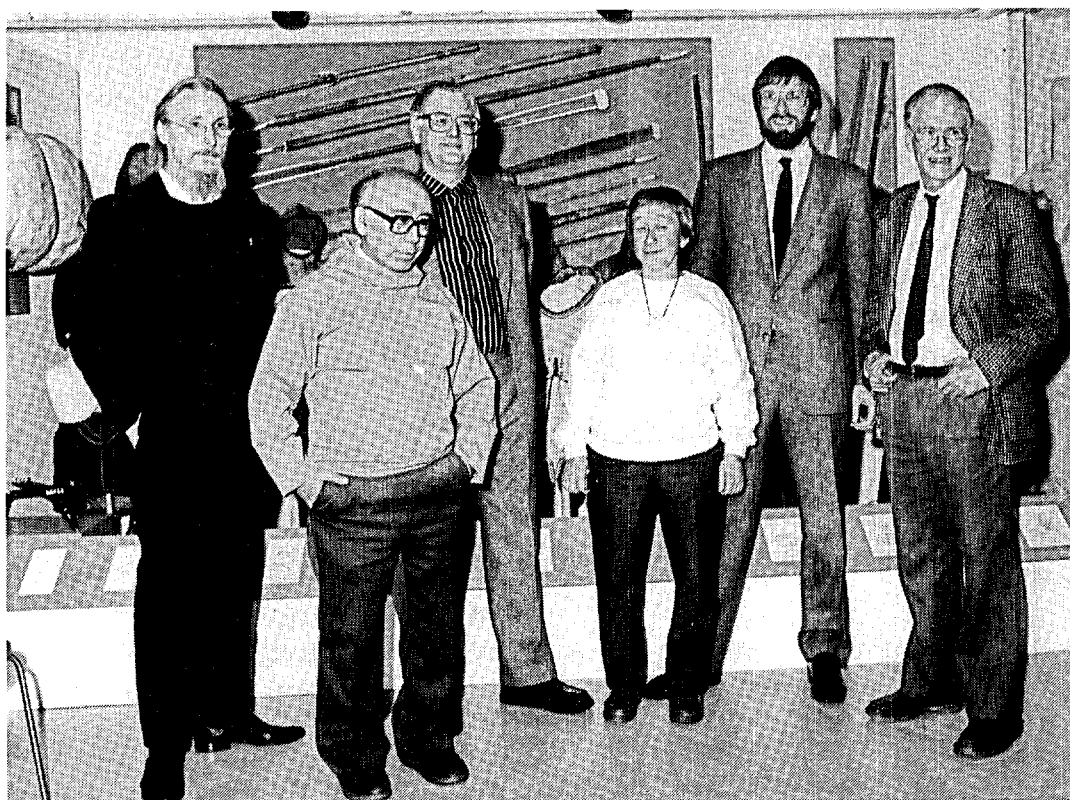
tariatet, mens Grønlands Landsmuseum ansatte en, at udgifterne til sekretariatets drift skulle fordeles efter nærmere forhandling, og at samarbejdsaftalen skulle tages op til revision senest den 1. januar 1987.

Samarbejdsudvalget

Udvalget for det dansk-grønlandske museumsarbejde, i daglig tale benævnt Samarbejdsudvalget, blev herefter nedsat. Foruden overinspektør Torben Lundbæk, der som leder af Etnografisk Samling ifølge aftalen var født medlem af udvalget, udpegede kulturministeren museumsinspektørerne Jørgen Meldgaard, Etnografisk Samling, og Knud Krogh, Nationalmuseets 2. afdeling.

Fra grønlandsk side blev lederen af Grønlands Landsmuseum, Claus Andreasen, samt lederen af det grønlandske inuitinstitut, Ilisimatusarfik, professor Robert Petersen, og museumsinspektør Mariane Petersen, Grønlands Landsmuseum, udpeget af landsstyremedlemmet for kultur og undervisning.

Udvalget holdt sit første møde den 4. november 1983, hvor man bl. a. drøftede en række principielle forhold vedrørende udvalgets arbejde og kommissorium. Man konstituerede sig med Claus Andreasen som formand og Jørgen Meldgaard som næstformand, foreløbig for det første år, idet man på det tidspunkt var indstillet på, at formandskabet skulle skifte mellem Danmark og Grønland. Dette frafaldt man imidlertid senere. På det første møde blev der desuden taget stilling til det kommende sekretariats sammensætning og arbejdsvilkår.

Samarbejdsudvalget ved åbningen af udstillingen »Tunumiut« på Grønlands Landsmuseum. Fra venstre: Torben Lundbæk, Nationalmuseet; Robert Petersen, Ilisimatusarfik; Knud Krogh, Nationalmuseet; Mariane Petersen og Claus Andreasen, Grønlands Landsmuseum og Jørgen Meldgaard, Nationalmuseet. Foto: Erik Holm.

Samarbejdsudvalget har siden holdt to møder årligt, i alt 7 møder, hvoraf 2 i Grønland.

Grønlandssekretariatet

Grønlandssekretariatet er oprettet som sekretariat for Samarbejdsudvalget og er en selvstændig enhed på Nationalmuseet, men med et meget nært samarbejde med Etnografisk Samling, inden for hvis arealer sekretariatet er tildelt lokaler i henhold til Samarbejdsaftalen.

På den danske finanslov er Nationalmuseets rammebevilling forhøjet med 500.000 øremærkede kroner som det

danske bidrag til sekretariatets lønudgifter og drift. Grønland yder 200.000 kroner. Nationalmuseets personalenormering er forhøjet med 1 magisterstilling og 1 HK-assistentstilling. Grønlands Hjemmestyre skal ifølge aftalen ansætte 1 fuldtidsmedarbejder, hvilket som nævnt allerede var sket. For at få den bedst mulige faglige dækning besluttede Samarbejdsudvalget at dele de to stillinger i fire halvtids. Med de personer, man herefter valgte til stillingerne, dækkede sekretariatet foruden den nødvendige sekretærhjælp, kendskab til både Nationalmuseets og Landsmuseets arbejds-

gang, grundigt kendskab til det arkæologiske og det etnografiske materiale på Etnografisk Samling samt kendskab og erfaring med grønlandske forhold, grønlandsk kultur og det grønlandske sprog. Desuden har der til sekretariatet været knyttet skiftende fotografer, som under jobtilbudsordningen har virket i perioder på 7 måneder. Endelig har der været ansat eskimologer og studerende som løbende hjælp i kortere perioder.

Ifølge sin instruks er det Grønlandssekretariatets overordnede funktion at løse de arbejdsopgaver, som Samarbejdsudvalget definerer, og som fortrinsvis omhandler:

- Tilvejebringelse af et grundlag for, at der kan ske overførelse af genstande fra Nationalmuseet til Grønlands Landsmuseum ved bl. a. at foretage en nyregistrering af hele Etnografisk Samlings grønlandssamling.
- Tilvejebringelse af et grundlag for, at der kan overføres såvel viden som arkæologisk, etnografisk og etnologisk materiale om Grønland.
- Bistand ved tilvejebringelse af et fredningsarkiv ved Grønlands Landsmuseum omfattende såvel bygninger som jordfaste fortidsminder, så Landsmuseet bliver i stand til at administrere bestemmelserne i den grønlandske fredningslov.
- Tilrettelægning og forberedelse af møderne i Samarbejdsudvalget samt efterbehandling af de sager, udvalget tager beslutning om.
- Koordinering af kontakten mellem Grønlands Landsmuseum og danske kulturinstitutioner, forskningsrådene,

Kommissionen for videnskabelige undersøgelser i Grønland m. fl.

- Tilrettelæggelse af supplerende uddannelse for medarbejdere ved det grønlandske museumsvesen.

Så snart sekretariatet blev funktionsdygtigt, satte man kræfterne ind på de tre hovedområder, som sekretariatet skulle beskæftige sig med: genstandsregistrering, opbygningen af et fredningsarkiv og udarbejdelse af en registrant over bygninger opført før 1950 med en angivelse af, hvilke der kunne vurderes som bevaringsværdige.

Genstandsregistreringen

Sekretariatets største og vigtigste opgave er nyregistreringen af Etnografisk Samlings grønlandssamlinger, der som nævnt i indledningen omfatter omkring 15.000 etnografiske og henimod 100.000 arkæologiske genstande. Samarbejdsudvalget havde besluttet, at det første overførelsesprojekt skulle omhandle et udvalg af etnografiske genstande fra Østgrønland indsamlet før år 1900 og med hovedvægten lagt på den samling, Gustav Holm hjembragte fra den berømte Konebådsekspedition 1883–85. Desuden skulle der udvælges nogle repræsentative arkæologiske fund fra Østgrønland til overførelse. Registreringsarbejdet skulle begynde med samlingerne fra Østgrønland.

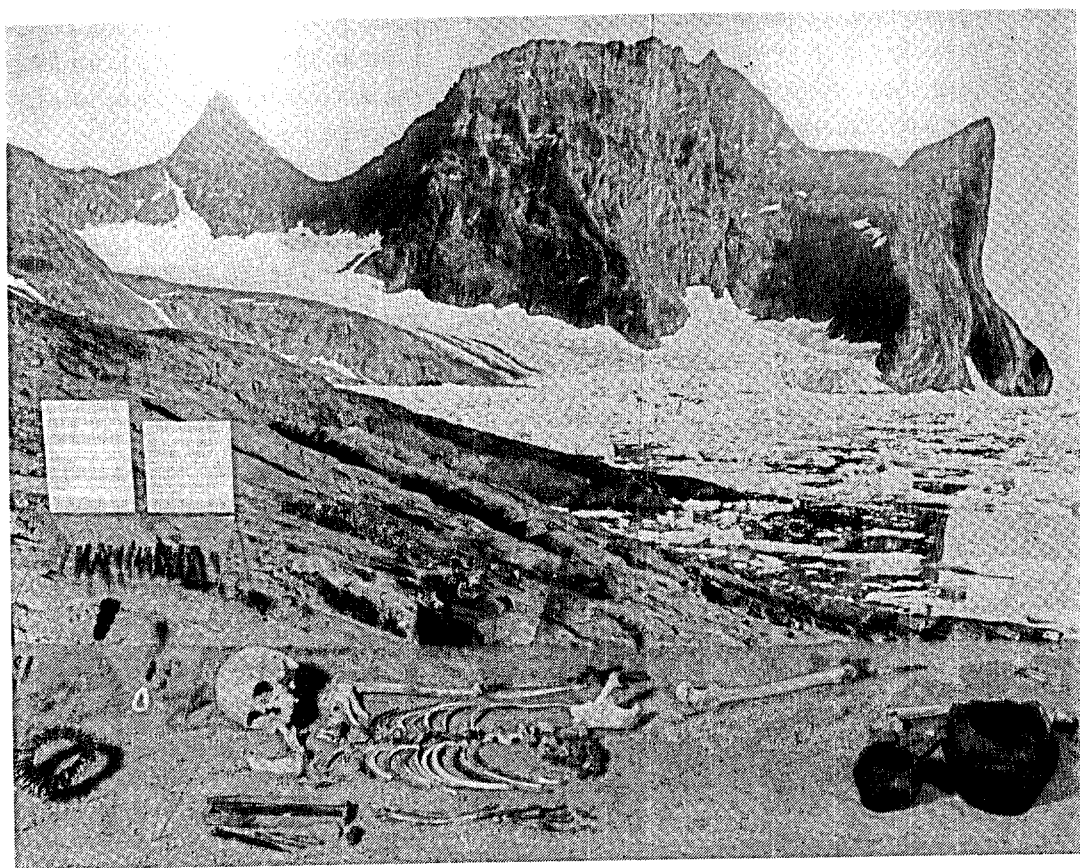
I alt opbevares på Etnografisk Samling over 2500 etnografiske genstande fra denne del af Grønland, der belyser den oprindelige grønlandske kultur på en mere fuldstændig vis end samlingerne fra Vest- og Nordgrønland. Det var

desuden i overensstemmelse med de grønlandske ønsker, at udvalget fandt det naturligt at begynde med netop dette materiale med henblik på den første overførelse. »Østgrønlandsprojektet« skulle gennemføres som en slags prøvesag – en ikke helt lille opgave at gå i gang med.

Det arkæologiske materiale fra Østgrønland er meget omfattende. På danske ekspeditioner blev der i årene 1891–1908 udgravet eller opsamlet et

betydeligt antal oldsager. I 1931–50 foretog danske arkæologer systematiske udgravninger af bopladser fra Ammassalik og nordefter. Disse undersøgelser bragte mere end 10.000 oldsager til Nationalmuseet.

Nyregistreringer er foretaget med udgangspunkt i de gamle protokoller. Mangler og uoverensstemmelser er konstateret og eventuelt korrigeret, genstandene er målt og indført på nye registreringsark, fotograferet og eventuelt sendt

Blandt de mange etnografiske og arkæologiske østgrønlandske museumsgenstande, som blev overført til Grønland, var denne kvindegrav, bestående af 63 genstandsnumre. »Den rige kvindes grav« kaldes den af fagfolk p. gr. a. det usædvanligt store antal gravgaver. Foto: Erik Holm.

til konservering. Yderligere informationer er indhentet fra Etnografisk Samlings journaler, fra litteraturen og i nogle tilfælde fra Rigsarkivet, Det kgl. Bibliotek, Arktisk Institut eller lignende steder.

Det har fra arbejdets begyndelse været hensigten at stille mod et systematisk katalogiseringssystem udarbejdet med henblik på, at registreringsarbejdet kunne foregå ved hjælp af EDB-teknologi. Man har da også under det forløbne arbejde brugt en del tid på at eksperimentere med dette, men er først i den sidste fase af Østgrønlandsprojektet nået frem til et registreringsprogram med 20 variabler, som herefter er blevet anvendt som forsøg. Man finder imidlertid stadig, at registreringen er for mangelfuld, specielt for det arkæologiske materiale. Sekretariatet er derfor nu i samarbejde med Etnografisk Samling og Det kulturhistoriske Centralregister (DKC) ved at finde frem til nye principper og krav til et hensigtsmæssigt registreringsprogram, der ikke blot kan dække Grønlandssekretariatets behov, men som også kan anvendes ved registreringen af Etnografisk Samlings øvrige samlinger i forbindelse med Nationalmuseets fremtidsprojekt.

Den første overførelse

Beslutningen om, at den første overførelse skulle være genstande fra Østgrønland, var begrundet i Nationalmuseets ønske om at markere 100-års dagen den 3. oktober 1985 for Gustav Holms hjemkomst fra den berømte Konebåds-ekspedition. Man ville åbne en stor særudstilling, der skulle fortælle om øst-

grønlændernes historie op til omkring år 1900, og samtidig ville man præsentere de museums-genstande, der skulle overføres fra Nationalmuseet til Grønland, så den danske offentlighed kunne få lejlighed til at tage »afsked« med sagerne.

Udvælgelsen af de genstande og fund, Samarbejdsudvalget ville indstille til overførelse, er foretaget ud fra følgende principper. Man ville tilstræbe:

- at der såvel i Danmark som i Grønland findes en repræsentativ museumssamling af grønlandske materialer,
- at samlingen begge steder er anvendelig til almindelig museumsformidling samt til såvel forskning som studie- og undervisningsformål,
- at naturlige samlinger og enheder bevares. Hvor dette ikke viser sig praktisk gennemførligt, må et nært museumssamarbejde mellem Danmark og Grønland også i fremtiden åbne for udlåns- og deponeringsaftaler,
- at der lægges vægt på at respektere grønlandske ønsker om at erhverve særlige fund og genstande, der opfattes som værende af betydning for den grønlandske identitet,
- at der tilsvarende lægges vægt på at respektere en dansk museumshistorisk interesse.

I indstillingsskrivelsen til Kulturministeriet hedder det: »De etnografiske genstande, der er indstillet til overførsel, vedrører hovedsagelig Ammassalik-folkets traditionelle fangerkultur, dvs. materiale fra perioden 1883 til omkring år 1900.

Dette omfatter i alt 748 genstandsnumre, der tilsammen skaber grundlag for en tilnærmelsesvis fuldstændig og afrundet udstilling om det eskimoiske samfund før europæisk påvirkning.

Genstandene er udvalgt af materiale hidrørende fra 6 samlinger, hvoraf der på Nationalmuseet forbliver 995 genstandsnumre. Herudover resterer et betydeligt antal genstande af lignende art indsamlet i perioden 1894–1914, således at der fortsat på Nationalmuseet vil være fyldestgørende materiale til såvel forskning som udstilling vedrørende østgrønlandernes traditionelle fangerkultur.

Grundstammen i det etnografiske materiale, der indstilles til overførelse, udgøres af genstande indsamlet på Gustav Holms Konebådsekspedition 1883–85. Materialet fra dette første møde mellem Ammassalik-folket og en dansk ekspedition er suppleret med materiale fra 5 samlinger, der fra Ammassalik-området blev bragt til Nationalmuseet af danske og grønlandere i de følgende årtier.«

Af Gustav Holm-Samlingen overføres 235 genstandsnumre, og 229 genstandsnumre forbliver på Nationalmuseet.

Af C. Ryder-Samlingen overføres 47 genstandsnumre, mens 357 genstandsnumre forbliver på Nationalmuseet. – Under C. Ryders ekspedition til Østgrønland blev der i 1892 foretaget indsamlinger ved Ammassalik med henblik på at supplere Gustav Holms etnografiske materiale.

Af Johan Petersens indsamlinger overføres 6 genstandsnumre, mens 396 genstandsnumre forbliver. – Johan Pe-

tersens indsamlinger stammer fra hans ophold som Ammassaliks første kolonibestyrer 1894–1914.

Fra botanikeren Kruuses samling overføres kun 1 genstand – en maske – som anses for at være ret gammel. Der forbliver 13 genstandsnumre på Nationalmuseet.

Chr. Rosings amuletsamling overføres i sin helhed. Den stammer fra Chr. Rosings første år som missionær ved Ammassalik 1904–05. Amuletterne er overdraget missionæren i forbindelse med ejernes forberedelse til den kristne dåb, og de vurderes naturligt som en del af den traditionelle kulturs genstandsmateriale. På Nationalmuseet forbliver et betydeligt antal amuletter af lignende art, som hidrører fra andre samlinger.

G. C. Amdrups samling fra Nuuaalikhuset, ca. 390 genstandsnumre, overføres i sin helhed. – Materialet stammer fra det såkaldte dødehus ved Nuuaalik, nord fra Ammassalik, hvor Amdrup i 1899 fandt det delvis sammenstyrtede store fælleshus med alle beboere døde og et fuldstændigt udstyr bevaret.

Af arkæologiske fund overføres genstande fra udgravningerne på bopladserne Sukersiit og Kangaartik ved Ammassalik, i alt 1386 genstandsnumre. – Arkæologen Therkel Mathiassen foretog 1931–32 udgravninger i Ammassalik-distriktet på 9 bopladser. De to udvalgte repræsenterer bosættelser i perioden ca. 1400–1900.

Fund fra kvindegrav i Kangerlussuaq, 63 genstandsnumre, der alle overføres.

Dunholm-fundet ved Scoresby Sund Fjorden omfatter i alt 24 genstandsnumre, der alle overføres. Blandt de genstan-

de, der her blev fundet, var en kvindekam udskåret i hvalrostand og dekoreret med en indridset tegning af et kors. Tegningen er tolket som et gravkors fra nordboerne og et sandsynligt vidnesbyrd om kontakt mellem eskimoer og nordboer i 13-1400-årene.

Fund fra mandsgrav fra Kap Harry i Kong Oscarsfjord. Omfatter i alt 5 genstandsnumre, der alle overføres. Fundet består af dele af en harpun, der ved sin type er af særlig interesse.

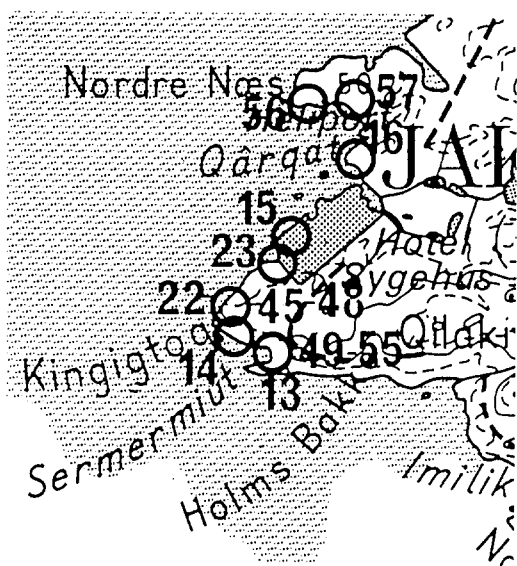
Bopladsen Dødemandsbugten i Nordøstgrønland omfattes af 43 husruiner, hvoraf der overføres genstande fra de 25 ruiner udgravet 1932 af Helge Larsen og 1948 af Jørgen Meldgaard. Materialet udgør det største samlede fund fra Nordøstgrønland.

Den 26. juli 1985 gav kulturministeren sin tilslutning til, at indstillingerne blev fulgt.

Den 3. oktober samme år kunne Nationalmuseet åbne særudstillingen Folket bag Storisen, hvor alle genstande, der skulle overføres, var særligt afmærkede. Udstillingen blev set af mere end 20.000 mennesker, inden den lukkede den 3. januar 1986. Herefter blev udstillingen flyttet til Forhistorisk Museum Moesgaard, som havde den indtil 1. juni.

Efter de to afskedsudstillinger i Danmark blev alle genstande, der skulle overføres til Grønland, nedpakket og afsendt med kurer til Grønlands Landsmuseum i Nuuk.

Den 18. oktober 1986 kunne Landsmuseet åbne en flot udstilling med alle de ny erhvervede genstande, og ved samme lejlighed kunne overinspektør Tor-

Eksempel på markering af registrerede fortidsminder på et kortudsnit.

ben Lundbæk på Nationalmuseets og rigsantikvarens vegne officielt overdrage det overførte genstandsmateriale til Grønland.

Fredningsarkivet

Ifølge den grønlandske fredningslov er jordfaste fortidsminder, der er synlige i terrænet, som f. eks. ruiner, bopladser, teltringe, køkkenmøddinger, grave og stensætninger fredede, hvis de er fra tiden før 1900.

Det er Grønlands Landsmuseum, der på Hjemmestyrets vegne administrerer loven og har ansvaret for, at fortidsminder bliver registreret og beskyttet.

Med henblik på bl. a. fremtidig arealudnyttelse i Grønland iværksatte man allerede i 1979, i samarbejde med Nationalmuseet, en kortlægning med tilhørende registrant af de fortidsminder, om hvilke man i de sidste ca. 200 år havde viden på Nationalmuseet. Der blev

Registrering af jordfaste fortidsminder. Her en eskimoruin i nærheden af Håbets Ø nordvest for Nuuk. Foto: Hans Kapel.

fremstillet et sæt kortblade over Grønland fra Thule til Scoresbysund i målestok 1:100.000, hvorpå fortidsminderne blev afmærket og nummereret fortløbende inden for hvert kortblad. Sideløbende hermed er opbygget et kartotek, hvor oplysninger om de enkelte fortidsminder findes. Kartotekskortene er ordnede i nummerorden inden for hvert kortblad svarende til fortidsmindets nummer.

Det i 1979 påbegyndte arbejde er blevet fortsat af Grønlandssekretariatet, hvortil der hvert år indgår nye oplysninger eller nye fund, dels fra de rekognoscerings- og besigtigelsesrejser Landsmuseet arrangerer, dels på grundlag af iagttagelser gjort af privatpersoner eller f. eks. geologer eller andre på feltarbejde i Grønland. Alle oplysninger, der indgår til museet, bliver registreret og ved se-

nere lejlighed bliver nye fund besigtiget af medarbejdere fra Landsmuseet.

Det har været naturligt at opbygge fredningsarkivet i Danmark, hvor den største viden om de enkelte lokaliteter findes i arkiverne på Nationalmuseet og andre institutioner.

Kortmaterialet udarbejdes i 2 eksemplarer, hvoraf det ene eksemplar går til Landsmuseet. Materialet stilles til rådighed for Hjemmestyrets landsplanudvalg og for kommunerne, som kan rekvirere de kortsæt, der omhandler den enkelte kommunes interesser.

Kortlægningen har afsløret, hvilke områder der er rimeligt godt dækket ind med oplysninger, og hvilke der har store mangler. De seneste års arkæologiske feltarbejder har derfor været planlagt dels ud fra ønsket om en bedre dækning og dels ud fra lokale og aktuelle behov

som f. eks. bedriftsudvidelser i fårehol-
derområderne, byggeplaner eller planer
om vandkraft, råstofudvinding osv.

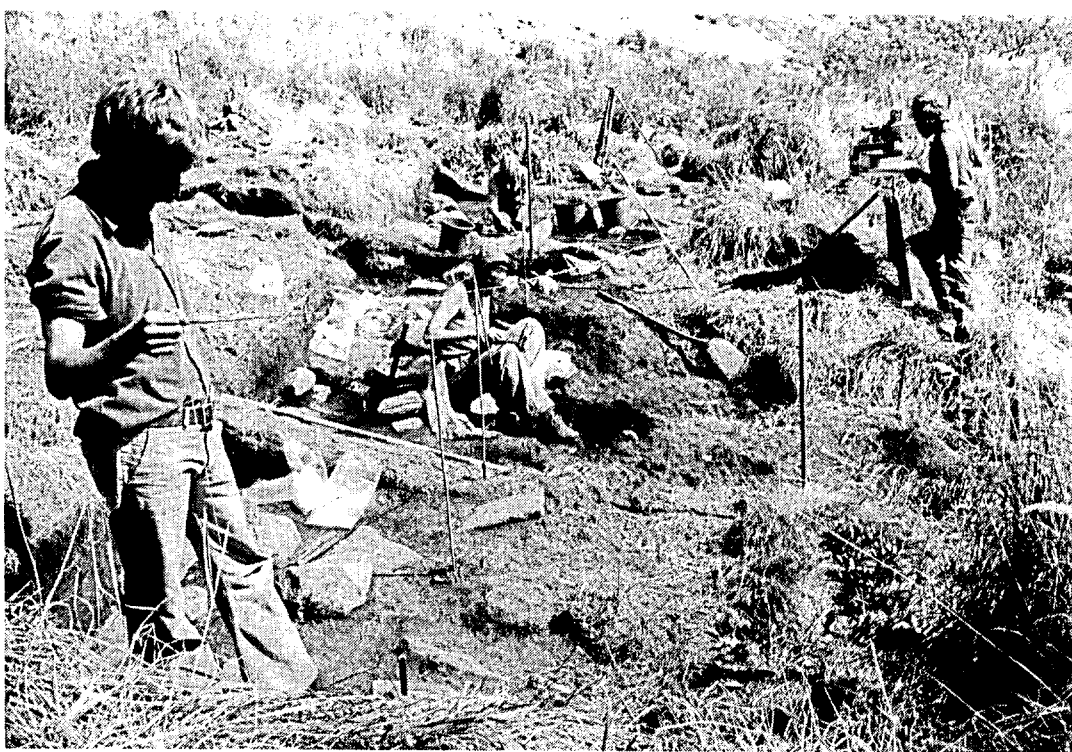
Der er indtil nu registreret ca. 5.000
lokaliteter omfattende mindst 20.000
fortidsminder, og indsamlet et vægtigt
materiale af oplysninger til belysning af
en del af den grønlandske historie. Også
på dette område arbejder sekretariatet
med planer om at foretage registrerings-
arbejdet ved hjælp af EDB, og et forbe-
redende arbejde er allerede gjort.

Bygningsregistreringen

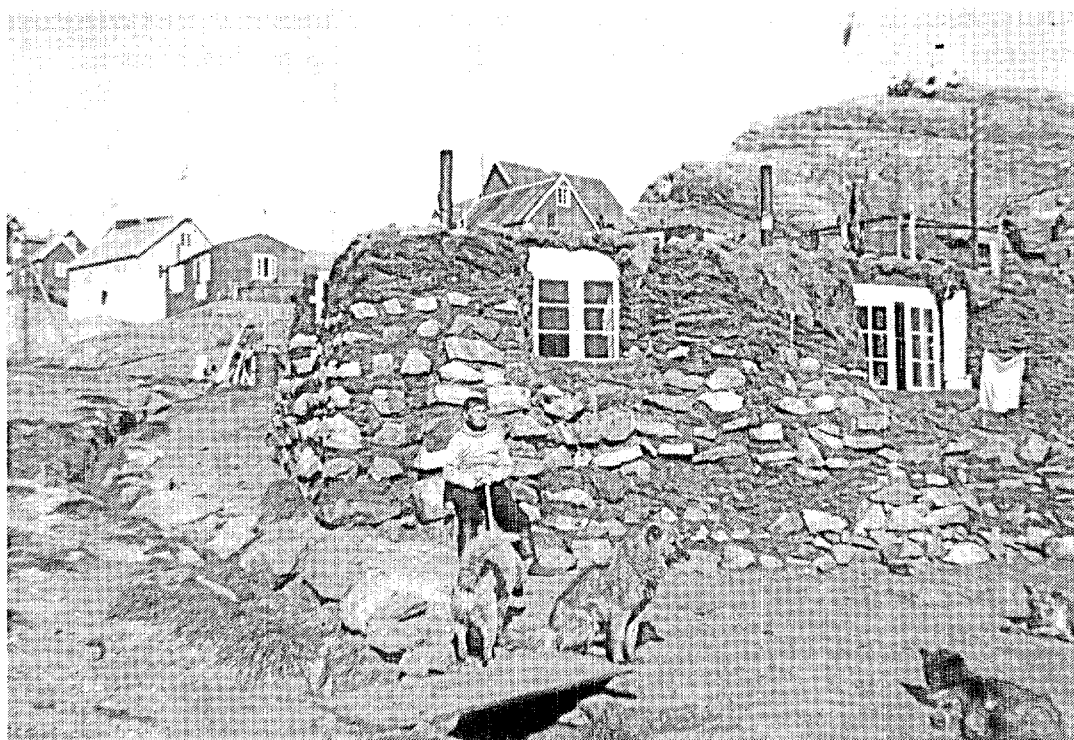
Den grønlandske fredningslov omhand-
ler også bygninger, bygningsdele og kir-

kegårde. Det er Landsmuseet, der skal
indsamle oplysninger og registrere beva-
ringsværdige bygninger og bygnings-
dele. Det er ligeledes bl. a. Grønlands
Landsmuseum, der kan rejse frednings-
sag på de bygninger mv., der er af be-
tydning for belysning af landets kultur-
historie.

For at give Landsmuseet det nødven-
dige grundlag for at kunne opfylde disse
forpligtelser er Grønlandssekretariatet
blevet pålagt at udarbejde en registrant
over alle bygninger opført før 1950
samt i denne at angive en vurdering af,
hvilke bygninger der kan betegnes som
bevarings- eller fredningsværdige.

Arkæologer i arbejde. Inuit-Nordboprosjektet i 1976 og 77 var et tværfagligt, dansk-grønlandsk samarbejde. Foto: Erik Holm.

Bevaringsværdigt jordhus i Uummannaq.

Til dette arbejde har sekretariatet haft et nært samarbejde med arkitekt Søren Vadstrup fra Karsten Rønnøws tegnestue, idet denne for Landsmuseet allerede inden sekretariatets oprettelse havde foretaget en del undersøgelsesrejser i Grønland med henblik på opmålinger og registreringer af bevaringsværdige bygninger.

Ud over denne registrering har sekretariatet ligeledes i samarbejde med Søren Vadstrup udarbejdet nogle rapporter vedrørende bevaringsværdige bygninger og bygningsmiljøer i en række grønlandske kommuner.

Andre opgaver

Grønlandssekretariatet er, som det fremgår af instruksen, yderligere pålagt en række opgaver, som forsøges varetaget sideløbende med dem, der er beskrevet i det foregående.

Sekretariatet beskæftiger sig imidlertid derudover med flere andre emner med relation til samarbejdet mellem det danske og det grønlandske museumsvesen. I den forbindelse har sekretariatet ved flere lejligheder medvirket til såvel planlægning som løsning af projekter i Etnografisk Samling eller i Grønlands Landsmuseums regi. Sekretariatet har

således hvert år medvirket ved forberedelserne af sommerens feltarbejde i Grønland og har i samarbejde med Landsmuseet afholdt møde for feltmedarbejderne, hvor man bl. a. kunne drøfte eventuelle problemer og orientere hinanden om sommerens undersøgelsesresultater.

Sekretariatets medarbejdere har også følt det naturligt at engagere sig i planlægning og opsætning af Etnografisk Samlings to særudstillinger om Grønland: Qilakitsoq, om de grønlandske mumier, og Folket bag Storisen.

Det fortsatte samarbejde

I henhold til Samarbejdsaftalens ordlyd skulle den tages op til revision senest den 1. januar 1987. Fra Samarbejdsudvalgets side har man imidlertid indstillet til både Ministeriet for kulturelle anliggender og Grønlands Hjemmestyre, at aftalen blev forlænget uden ændringer og med de samme økonomiske forudsætninger som hidtil. Dette er blevet accepteret af begge parter, som i øvrigt ikke har ønsket at give nogen ny tidsbegrænsning.

Samarbejdet fortsætter altså, og registreringen af de mange genstande fortsætter ligeledes efter den plan, som Samarbejdsudvalget har lagt, og som følger en geografisk linie, således at Sydøstgrønland-Nordøstgrønland gøres færdig,

hvorefter der fortsættes med materialet fra Pearyland og polareskimoerne.

Der er endnu ikke taget stilling til, hvad det næste overførelsesprojekt skal omhandle, men man stiler foreløbig mod at overføre en ny portion grønlandske kulturværdier, antagelig i 1989.

Samarbejdsaftalen – en model for andre?

Samarbejdsaftalen og de resultater, der indtil nu er blevet opnået, har vundet genklang rundt omkring i museumsverdenen. I såvel UNESCO-regi som inden for ICOM (The International Council of Museums) har man været særdeles interesseret, og museumsmedarbejdere fra både Nationalmuseet og Grønlands Landsmuseum har ved flere lejligheder på opfordring fortalt om den dansk-grønlandske aftale på internationale museums-møder og -konferencer.

Det er naturligvis en lykke, at overførelser af kulturhistorisk materiale fra Danmark til Grønland har kunnet gøres i et harmonisk samarbejde mellem grønlandske og danske institutioner og uden fremsættelse af egentlige udleveringskrav og følelsesladede diskussioner. Hele problematikken er blevet klaret inden for rigsfællesskabet ved indgåelse af en aftale.

Det var måske en model, som nogle minoritetsgrupper i andre lande kunne bruge?

